

28 Pripustil to aj Súdny dvor EÚ v rozsudku vo veci C-371/12 zo dňa 23.1.2014.

k zmene zákona o PZP. Novelizáciou tohto zákona by sa mala do PZP zahrnúť aj náhrada nemajetkovej ujmy pozostalých blízkych osôb po obetiach dopravných nehôd, s čím by bol pochopiteľne spojený aj nárast poistného PZP. Samozrejme, bolo by pritom vhodné, aby takáto úprava obsahovala presné pravidlá (napr. z hľadiska výšky nárokov a ich obmedzenia pri PZP,²⁸ podmienok jeho priznania), keďže zotrvanie na veľmi strohej úprave § 13 ods. 2 a 3 Občianskeho zákonníka by poisťovňam výrazne komplikovalo kalkuláciu výšky poistného. Takáto zmena zákona o PZP by pritom neposilnila iba právnu istotu poisťovní, ale aj samotných pozostalých obetí dopravných nehôd. Ľuďom v takejto ťažkej životnej situácii môže totiž zmenená právna úprava uľahčiť situáciu aspoň tým, že im bude zrejmy pasívne legitimovaný subjekt (poisťovňa),

u ktorého bude možné legitímne očakávať vyplatenie náhrady nemajetkovej ujmy. Reálne vymożenie takéhoto plnenia teda nebude závislé od faktických majetkových pomerov vinníka dopravnej nehody či majiteľa vozidla, ako to bolo doteraz.

Legislatíva by pritom mala pokryť aj prechodné obdobie tak, že nároky na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch pozostalých po obetiach dopravných nehôd by v škodových udalostiach, ku ktorým by došlo pred nadobudnutím účinnosti novely zákona o PZP, mal pokrývať štát (napr. prostredníctvom Slovenskej kancelárie poisťovateľov, ktorej by na to poskytol prostriedky). Štát je totiž zodpovedný za nedokonalú právnu úpravu tejto oblasti a teda aj za právny chaos, ktorý v nej panuje a ktorý tak podkopáva právnu istotu všetkých dotknutých subjektov.

Prečo je potrebné reformovať náš dôchodkový systém?

Jozefína Žáková a Miroslav Čamek
Slovenská asociácia poisťovní

Potreba presadenia komplexnej reformy dôchodkového systému na Slovensku vyplýva z viacerých faktorov. Z nich najdôležitejšie sú demografické a technické. Demografickým sa na tomto mieste venovať nebudeme, keďže informácie tohto druhu sú dostupné na mnohých miestach, napr. aj na webových stránkach Infostat. Na tomto mieste sa pokúsime o stručnú analýzu principiálneho nastavenia dôchodkových systémov v Európe a u nás, a o kritický pohľad na stav reforiem v dôchodkovom systéme.

ŠTRUKTÚRA DŮCHODKOVÝCH SYSTÉMOV V EÚ

V roku 2012 vydala Európska komisia Bielu knihu o udržateľných a adekvátnych dôchodkoch, z ktorej je zjavné, že jednotlivé členské štáty EÚ majú výrazne odlišné systémy dôchodkového zabezpečenia, avšak problémy súvisiace s demografickou krízou sa týkajú každej z nich (aj keď v rôznej miere). Jednoznačným odporúčaním Bielej knihy je orientovať sa v budúcnosti na súkromné dôchodkové schémy. Napriek odlišnostiam jednotlivých systémov, je možné definovať základnú štruktúru, ktorá je v každej krajine podobná. Tá pozostáva z troch základných pilierov:

Prvý pilier: zahŕňa štátny systém (obvykle priebežný, *pay as you go*), z ktorého sa vyplácajú dôchodky dnešným dôchodcom z príspevkov dnešných pracujúcich s prísľubom, že keď dosiahnu dôchodkový vek, budú sa im vyplácať dôchodky z peňazí budúcich pracujúcich, a štátom organizovaný systém súkromných dôchodkových fondov, ktoré vyplácajú dôchodky iba z peňazí, ktoré si dôchodca nasporil počas aktívneho života – tento systém sa nazýva prvý pilier bis (first pillar bis – u nás známy ako druhý pilier).

Druhý pilier: ide o zamestnávateľom organizované penzijné schémy (ZPS) s individuálnymi účtami, na ktorých sa akumuluje kapitál, z ktorého sa bude konkrétnej osobe vyplácať v budúcnosti dôchodok. Schému riadi buď priamo zamestnávateľ, alebo jej manažment outsourcuje súkromného správcu (asset management). Spoločnosti pôsobiace v tejto sfére sú v Európe regulované tzv. smernicou IORP, ktorá má nižšie požiadavky na kapitál podľa Solventnosti I, a je otázne, či sa to v blízkej budúcnosti zmení tak, aby sa prísnosť regulácie vyrovnala s prísnejšou smernicou Solventnosť II, ktorou sú viazané poisťovne.

Hlavné črty tohto systému v Európe:

- Príspevky spravuje zamestnávateľ v rámci svojho hospodárenia, alebo ich presúva do osobitných inštitúcií (penzijný fond, poisťovňa, podielový fond atď.), prípadne schému zabezpečuje prostredníctvom hromadných alebo individuálnych poisťných zmlúv.
- Výplata: doživotný dôchodok (anuita), dočasný dôchodok (programový výber), jednorazová platba, prípadne mix týchto možností.
- Úloha poisťovní v zamestnávateľom organizovaných penzijných fondoch je buď priama (vy-

konávanie funkcie akumulovania aj vyplácania), alebo nepriama (výkon činností, ktoré jej outsourcingujú iné oprávnené subjekty – asset management, výplata, poistenie biometrického rizika atď.)

Tretí pilier: je výlučne súkromný a dobrovoľný systém, v rámci ktorého si obyvatelia sporia prostredníctvom rôznych produktov (zväčša ide o životné poistenie, podielové fondy, individuálne investovanie do cenných papierov či iné súkromné penzijné schémy).

Vo všeobecnosti sa dá povedať, že prvý pilier je všeobecne povinný a vypláca sa z neho doživotný dôchodok, druhý pilier je povinný alebo čiastočne povinný – vypláca sa z neho tiež doživotný dôchodok a tretí pilier je dobrovoľný a vypláca sa z neho buď doživotný, alebo dočasný dôchodok (v závislosti od toho, aký významný je tento pilier v tej-ktorej krajine). Výplata nasporeného kapitálu „na ruku“ je ojedinelá, resp. povolená skôr iba čiastočne, prípadne pod určitou sankciou.

REALITA NA SLOVENSKU

Štruktúra dôchodkového systému je v niečom podobná systémom v okolitých krajinách, avšak vládne tu najmä chaos v názvosloví a iný uhol pohľadu na jednotlivé jeho časti:

- za prvý pilier sa považuje iba štátny systém, ktorý spravuje Sociálna poisťovňa,
- za druhý pilier sa považuje to, čo je inde súčasťou prvého – označovaného ako *first pillar bis*, ktorý spravujú dôchodkové správcové spoločnosti (DSS) v akumulačnej fáze a komerčné poisťovne vo výplatnej fáze,
- za tretí pilier sa považuje iba doplnkové dôchodkové sporenie, ktoré má v niečom spoločné črty s európskymi IORP spoločnosťami, ale rovnako sa podobá aj na iné formy súkromného dôchodkového zabezpečenia v rámci tretieho piliera,
- životné poistenie, sporenie prostredníctvom podielových fondov, investovanie do cenných papierov a pod. dnes štát vôbec nevníma ako súčasť dôchodkového systému, neposkytuje mu žiadnu podporu a – čo je najhoršie – veľakrát nemá ani štát, ani verejnosť žiadne tušenie o tom, že inde vo svete ide o základný kameň dôchodkového systému,
- poisťovne nemajú zákonom povolené angažovať sa v penzijných schémach, naopak, sú tu zákonom zriadené špecializované inštitúcie (DSS a DDS).

REFORMY V DŮCHODKOVOM SYSTÉME NA SLOVENSKU

Slovenská republika zatiaľ urobila iba čiastkové a súčasne nedostačujúce reformy systému dô-

chodkového zabezpečenia. Odkladanie skutočných reforiem bude mať však za následok nutnosť zmeniť celý systém od základu.

SLASPO pri každej príležitosti pripomína nevyhnutnosť aspoň minimálnej reformy dôchodkového systému v oblasti tretieho piliera, aby bolo obyvateľstvo podporované (materiálne alebo aspoň mentálne) k tomu, aby vyhľadávalo súkromné možnosti zabezpečenia sa na starobu. Hlavné argumenty možno zhrnúť do nasledujúcich bodov:

- Opätovné zavedenie možnosti zníženia základu dane o príspevky na životné poistenie vo výške, ktorá umožňuje v dlhodobom horizonte nasporiť sumu potrebnú na výplatu dodatočného dôchodku v rozumnej výške, by efektívne znížilo tlak a nároky občanov na sociálny systém štátu v budúcnosti a odľahčilo verejné financie.
- V zmysle zásady „*level playing field*“, používanej na európskej úrovni, je žiaduce, aby produkty, ktoré plnia podobný alebo rovnaký cieľ, mali v zákone garantované rovnaké zaobchádzanie, aby tak nedošlo k neprímeraným konkurenčným výhodám jedného typu produktu na úkor iných. Aj Biela kniha o dôchodkoch, vydaná Európskou komisiou, vyzýva členské štáty na razantnejšiu podporu tretieho dôchodkového piliera.
- Zákon o dani z príjmu v znení od 1. 1. 2011 neumožňuje občanom zníženie daňového základu o zaplatené príspevky na životné poistenie (či iné účelové sporenie na dôchodok), ktoré je významným prvkom dobrovoľného tretieho dôchodkového piliera. Význam tohto piliera výrazne stúpol najmä po 1. 9. 2012 s novelou zákona č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení, ktorá znížila výšku príspevkov do druhého dôchodkového piliera z 9 na 4 % hrubej mzdy, resp. vymeriavacieho základu. Breme dôchodkového zabezpečenia občanov v budúcnosti sa tak výrazne presunulo opäť na plecia štátu, a to bez dostatočných kompenzačných opatrení, ktoré by motivovali občanov dobrovoľne si prispievať na svoj dôchodok.

Je nevyhnutné zdôrazniť, že potreba reforiem sa nemôže zúžiť iba na tretí pilier. Veľmi zásadnou zmenou bude musieť prejsť systém zamestnaneckých dôchodkov (u nás buď nefunkčný, alebo fungujúci inak, než by bolo žiaduce), ale najmä prvý pilier: v tom sa síce v ostatných rokoch uskutočnili viaceré zmeny, z ktorých asi najlepšou je naviazanie veku odchodu do dôchodku na strednú dĺžku dožitia (a súčasného odpútania tejto vysoko citlivej otázky od rozhodnutí politikov). Odpoveď na blížiacu sa obrovskú demografickú zmenu však bude vyžadovať podstatne viac než zavedenie takýchto akiste správnych, no nedostačných reforiem.